

ПРОДУКТИВНІ АФІКСАЛЬНІ ЗАСОБИ УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ З ОБРАЗНИМ КОМПОНЕНТОМ

У статті представлено продуктивні афіксальні засоби утворення англomовних комп'ютерних термінів з образним компонентом. З'ясовано, що афіксальний спосіб словотвору в сучасній англійській мові є продуктивним. Обґрунтовано, що розглянуті продуктивні префіксальні та суфіксальні засоби відображають антропні характеристики людини в сучасному англomовному текстовому просторі, сприяючи семантичній рестрикції новоутворених лексичних одиниць.

Ключові слова: префікс, суфікс, афіксоїд, англomовний комп'ютерний термін.

Процеси термінологізації-детермінологізації у сучасній англійській мові підкреслюють, що саме принцип узуальної відтворюваності є єдиним надійним засобом виокремлення комп'ютерного терміна і його відмежування від загальноповжитої лексики, сленгу та інших шарів лексичного рівня англійської мови (Д. В. Василенко, Р. К. Махачашвілі). Англomовний комп'ютерний термін має багато спільного із загальноповжитими лексемами, а відтак набуває певних специфічних ознак останніх. У працях минулого століття визначалося, що термін має бути однозначним, систематичним, стилістично нейтральним (В. М. Лейчик, О. В. Суперанська). Наголошувалося також, що внутрішня форма терміна поєднує структурний та значеннєвий бік вираження. Англomовні комп'ютерні терміни закріплюють живий, динамічний, активний досвід людини, який ґрунтується на її професійній діяльності та практиці. У такій термінології необхідним є особливий механізм орієнтування, який дозволить зрозуміти термін без контексту. Внутрішня форма терміна відображає особливості професійної свідомості і слугує джерелом активації метамовної діяльності спеціалістів (В. Г. Воркачов).

Отже, **актуальним на сьогодні** є репрезентація термінів як одиниці мов професійної комунікації, що співвідносяться із відповідними одиницями свідомості людини, які не можна розглядати окремо від її діяльності.

Постає питання про межі професійного простору, в якому безпосередньо та природно функціонує термін, тобто про межі "побутове-професійне". Ці два рівні є опозиційними, і тому комунікація на цих рівнях також протиставляє домінуючі типи мислення: чуттєво-образне мислення і вербально-логічне мислення (А. Вежицька). Однак, побутове і раціональне знання пов'язані одне з одним, адже вони є результатом паралельних видів пізнання і співіснують у мозку людини (Л. О. Манерко). Б. М. Головін і Р. Ю. Кобрін розмежовують побутове й наукове за ступенем суттєвості ознак предмета, який відображається. Підґрунтям розробленої в нашому дисертаційному дослідженні дефініції АКТ є визначення терміна як вербалізованого результату професійного мислення, значеннєвим лінгвокогнітивним засобом орієнтації у професійному середовищі й важливим елементом професійної комунікації.

Метою дослідження є визначення продуктивних афіксальних засобів утворення англomовних комп'ютерних термінів з образним компонентом.

Виклад основного матеріалу. Префіксальні засоби утворення нових комп'ютерних термінів із залученням афіксів (*cyber-, techno-, web-, electronic-, information-*) створюють невичерпний потенціал утворення нових комп'ютерних термінів. Однак, думка про "семантично-функціональне переродження" [1: 139], тобто їх паралельне функціонування на якісно різних рівнях мовної системи є нерелевантною для опису АКТ. Як зазначалося в наукових розвідках автора [2: 35], терміни утворені із сфери-джерела "mixed reality" функціонують на відокремленому пласті мови, створеному згідно із характеристиками людини у віртуальному світі. В силу ідентифікації семантичного навантаження всіх елементів дані афікси представляють можливість об'єднати їх під номеном інтегральної семи [WEB].

Таким чином, *cyber-, techno-, tele-, web-, electronic-, information-, tele-, smart-* → [WEB].

Головною перевагою цієї семантичної рестрикції є компресія класифікації нових комп'ютерних термінів, економічність їх впорядкування у термінологічних словниках, більш легкий доступ до них, а, отже більше поширення серед людей у віртуальному просторі та широкого загалу.

Префікс *e-* та слово *electronic* є також продуктивними засобами утворення нових комп'ютерних термінів. Їх значення надає слову, що суміщається із ними, здійснення певної дії засобами Інтернет. Також, ці словотворчі засоби позначають приналежність до електронної / техногенної сфери: *ecommerce*, *e-mail apnea* досл. "затримка дихання імейл пошти"; *e-mail hygiene* досл. "імейл гігієна"; *e-wallet* досл. "електронний гаманець"; *e-cruitment* досл. наймати на роботу через електронні засоби".

Інший приклад, утворений приєднанням афіксу *e-* до основи *-waste*, тобто *ewaste* досл. "електронне сміття".

"More than 2 million tons of expired electronics are discarded in landfills each year, making **ewaste** the fastest growing fraction of the municipal garbage system. These castoffs account for nearly 40 percent of the toxic heavy metals – like lead, cadmium, and mercury – found in dumps" (Charles Bethea, "Take my PowerBook, please", *Wired Test*, October 1, 2006).

Також, *ecycling* досл. "електронна переробка сміття", позначає процес переробки зіпсованої апаратури та електронного обладнання:

"The Midshore Region's Fall 2006 Household Hazardous Waste and mercury thermometer collection will take place from 8 a.m. to 2 p.m. Nov. 4 at the Midshore Regional Landfill in Easton. The region's electronics recycling ("eCycling") collection will also occur at the same time" ("Time for *eCycling* on the Shore", *The Capital*, October 27, 2006).

Таким чином, афікс *e-* виражає образність імпліцитно адже одразу зрозуміло, що другий компонент термінолексми, яку він утворює, позначає "пов'язаний із електронікою, опосередкований нею і т. ін.". Іншим продуктивним афіксом, утворюючим нові терміни за статичною опосередкованою антропоною моделлю є *techno-*. Наприклад, *technoburb*, *technostrike*, *technocreep* і т. ін. У наступному випадку образність термінолексми *techno-creep* досл. "техно-мурахи" є імпліцитно вираженою адже метафоричне значення співпадає із прямим значенням лексми *creep*, тобто "розповсюдження, поступове розгалуження і т. ін."

Прикладом використання цього афіксу є *techno-strike*. Образність цього терміну є також імпліцитно вираженою, адже співпадає із прямим значенням цієї лексми у загальноживаній мові, тобто "протест, удар і т. ін.". Комп'ютерний термін, утворений способом телескопії *technoburb*, що позначає децентралізований населений пункт, із міською інфраструктурою, із непропорційним розташуванням техногенної бізнес діяльності. Також, образність цього терміну є імпліцитно вираженою, адже *"burb"* позначає "передмістя". Додаючи афікс *-techno* утворюється комп'ютерний термін, значення компоненту якого співпадає із значенням *"burb"* у загальноживаній лексиці.

Значення прикладу *technopolis* співпадає із синонімічною йому термінолексмою *technoburb*.

Іншим продуктивним афіксоїдом є *-tele*. Наприклад, комп'ютерний термін *tele-fusion* досл. "теле-злиття" позначає поєднання декількох розваг: телебачення та Інтернету.

Афіксоїд *-smart* є характерним для утворення АКТ за статичною опосередкованою антропоною моделлю. Цей афіксоїд виражає антропні психологічні характеристики, що позначають "розумний, кмітливий", таким чином анімуючи терміни [3: 75], що позначають результати діяльності людини у віртуальному світі.

Наприклад, *smartifact* досл. "розумний артефакт" утворено приєднанням афіксоїду *smart-* до основи *artifact* і позначає пристрій, що адаптується до навколишніх умов та змін. Образність цього терміну є експліцитно вираженою і омофонічно її звернено до лексем *smart* та *fact* або *artifact*.

Інший приклад є більш відомим, це *smartphone* або телефон, що поєднує в собі якості ПК та мобільного телефону. В цьому терміні є імпліцитно виражена образність, тобто перший компонент цього терміну *smart-* позначає "розумний", тобто добре відоме значення в англійській загальноживаній мові.

Афіксоїд *information* можна зустріти у наступних прикладах:

(1) *information food chain* досл. "інформаційний ланцюг їжі" – ланцюг: обробка даних-оброблені дані-інформація. Тобто цей термін показує нібито 'приготування' інформації.

(2) *Information scent* досл. "інформаційний запах" позначає візуальні та лінгвістичні навички користувача Інтернету, що допомагають йому визначити релевантність інформації, яку він шукає.

В цьому випадку образний компонент активується на різних рівнях сприйняття людиною певної інформації (візуально та аудіально).

(3) *Information pollution* досл. "інформаційне забруднення" – позначає "забруднення" людського життя через надмірну кількість вживаної інформації.

Образність компоненту *pollution* порівнюється із лексемою із сфери екології, що позначає "забруднення навколишнього середовища". Образність цих трьох термінів є імпліцитно вираженою. Приєднані лексми (*food chain*, *scent*, *pollution*) до афіксоїду *information-* вказують на сприйняття людиною найближчих предметів та певних процесів. Однак, афіксоїд *information-* виражає, що певний процес (Приклад 1, 3), або якість (Приклад 2) пов'язаний із мережею Інтернет та комп'ютерними технологіями.

В групі АКТ, утворених за статичною опосередкованою антропоною моделлю, термін *cybervigilantism* позначає покарання порушників он-лайн діяльності індивідуумами, не пов'язаними із поліцією або іншими законодавчими органами. Тобто значення лексми *vigilantism* співпадає із загальноживаним значенням "самосуд".

Звернемо увагу на семантичний неологізм *web* (синонім терміну Інтернет), він є продуктивним засобом утворення нових комп'ютерних термінів у цій групі АКТ. *Webcast wedding* – це весілля, що демонструється в мережі Інтернет. Тож образність є імпліцитно вираженою у цій термінолексмі.

Схожим комп'ютерним терміном є телескопізм *Webology*, утворений із зрощення двох афіксів *web* + *logy*. Тобто, із контексту стає зрозумілим, що цей термін співпадає із лексемою *biology*, але вивчає взаємодію віртуальних систем, а не живих систем та організмів.

Таким чином, афікси *cyber-*, *techno-*, *web-*, *electronic-*, *information-*, *smart-*, *tele-* є продуктивними при утворенні АКТ за статичною опосередкованою антропою моделлю і образність цих комп'ютерних термінологічних лексем є імпліцитно вираженою, адже корелює значення позначуваних явищ, процесів і т. ін. із техногенними процесами, мережею Інтернет, комп'ютерними технологіями, віртуальною реальністю.

Протягом багатьох років вчені приділяли багато уваги афіксації як засобу утворення нових лексем. Згідно із Ю. А. Зацним [4: 56] більше 30 % інновацій англійської мови утворено засобами афіксації. Домінантною денотативною особливістю цієї групи термінів та їх відмінною рисою є позначення людини у віртуальній світі та їх взаємодії. Ця група термінів характеризується статичністю, сталістю. Позначувані явища в цій групі комп'ютерної термінології у своєму складі одним із компонентів мають семантичний або морфологічний компонент, що вказує на антропні характеристики або приналежність до антропоного світу.

Цій групі притаманна образність та певна емоційна забарвленість, що в більшості випадків є імпліцитно вираженою. Із загальноновживаної лексики запозичуються слова, соціальні характеристики, власні імена, які вже несуть певне семантичне навантаження.

Терміни цієї групи, утворені за допомогою суфіксів *-tion* (*-ion*); *-er/-or*; *-ist*; *-ot*; *-ie*, *-ian*, позначають особу, професію, приналежність особи до певного класу, або певний клас осіб і т. ін. Суфікс *-er* є найбільш продуктивним, бо він позначає особу, предмет чи механізм, що виконує певну дію. Наприклад, *companion descriptor* комп. "супутній дескриптор"; *cracker* досл. "сухар", комп. "зламник" і т. ін. Наприклад, *screenager* - що позначає підлітка, який зростає в оточенні екранів (*screen*-екран) та моніторів (мобільного телефону, комп'ютера і т. ін.). Суфікси *-not*, *-ie*, *-ot*, які мають іронічно-негативну конотацію є не досить продуктивними при утворенні термінів, означаючих людину в віртуальному світі. Наприклад, *Internot*, людина, що відмовляється користуватися Інтернетом. На рівні омофонії та омографії есплікується образність. Наступним прикладом є *script kiddie* (досл. "скріпт дитинча"), тобто недосвідчений хакер, що намагається зламати комп'ютерні системи.

Звернемо увагу на приклад *kiddiot* (*kiddie*-дитинча та *idiot*-ідіот), тобто недосвідчений хакер, що не в змозі самостійно розробити програмне забезпечення, а використовує чужі розробки: "Rarely found in IT-related jobs, 'kiddiots' download hacking tools and run basic attacks to gain credence among their peers" (Paul Allen, "Information culture is in need of development, "Network News", September 19, 2001). В двох останніх прикладах *kiddiot* та *script kiddie* образність досягається за рахунок імплікації про недостатню зрілість суб'єкта.

Зроблено **висновок**, що найпродуктивнішими афіксоїдами АКТ статичної опосередкованої антропоної моделі (на позначення середовища людини) є *cyber-*, *web-*, *techno-*. Таким чином, передаються тенденції до уніфікації та спрощення і продуктивність цього способу комп'ютерного терміноутворення є високою. Зазвичай, предмети, які позначені цією групою термінів, направлені на полегшення діяльності людини в мережі Інтернет. Суфіксальні засоби є продуктивними при утворенні АКТ за статичною безпосередньою антропоною моделлю (АКТ на позначення людини). Позначувані суб'єкти наділені антропними якостями, їм приписуються негативно-іронічні характеристики, проводяться паралелі між загальноновживаною та комп'ютерною термінологією.

Серед **перспектив дослідження** вбачається, по-перше, подальше вивчення образного компоненту в англомовному комп'ютерному текстовому просторі. Дослідження антропоцентричної парадигми інноваційної комп'ютерної термінології потребує залучення теоретичних розробок психолінгвістики, нейролінгвістики задля детального розгляду утворення образності в сучасному англомовному комп'ютерному текстовому просторі, адже необхідно досліджувати поповнення словникового складу сучасної англійської мови, упорядковувати наявний номенклатурний та термінологічний інструментарій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Махачашвілі Р. К. Семіотична динаміка англомовної інноваційної лінгвосфери буття / Р. К. Махачашвілі // Нова філологія. – Запоріжжя, 2010. – № 42. – С. 138–144.
2. Лазебна Н. В. Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Лазебна Наталія Валеріївна. – Донецьк, 2013. – 94 с.
3. Glucksberg S. Understanding figurative language: from metaphors to idioms / S. Glucksberg. – New York : Oxford University Press, 2001. – 134 p.
4. Зацний Ю. А. Шляхи та тенденції розвитку лексико-семантичної системи сучасної англійської мови : [учб. посіб.] / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : ЗДУ, 1992. – 110 с.
5. The Capital, October 27, 2006.
6. Wired Test, October 1, 2006.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Makhachashvili R. K. Semiotychna dynamika anglomovnoyi innovatsiinoyi lingvosfery buttia [Semiotic Dynamics of the English Innovational Lingual Sphere of Existence] / R. K. Makhachashvili // Nova Filologiya [New Philology]. – Zaporizhzhia, 2010. – № 42. – S. 138–144.
2. Lazebna N. V. Strukturno-semantichni i funktsionalni osoblyvosti kompiuternoi terminologichnoi leksyky z obraznym komponentom u suchasniy angliyskiy movi [Structural-Semantic and Functional Peculiarities of the Computer Terminological Lexis with the Figurative Component in the Modern English Language] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Lazebna Nataliia Valeriivna. – Donetsk, 2013. – 99 s.
3. Glucksberg S. Understanding figurative language: from metaphors to idioms / S. Glucksberg. – New York : Oxford University Press, 2001. – 134 p.
4. Zatsnyi Yu. A. Shliakhy ta tendentsii rozvytku leksyko-semantichnoi systemy suchasnoi angliyskoi movy [Ways and Tendencies of the Lexical-Semantic System of the Modern English Language Development] : [uchb. posib.] / Yu. A. Zatsnyi. – Zaporizhzhia : ZDU, 1992. – 110 s.
5. The Capital, October 27, 2006.
6. Wired Test, October 1, 2006.

Матеріал надійшов до редакції 20.02. 2014 р.

Лазебная Н. В. Продуктивные аффиксальные средства образования англоязычных компьютерных терминов с образным компонентом.

В статье представлены продуктивные аффиксальные средства образования англоязычных терминов с образным компонентом. Выяснено, что аффиксальный способ словообразования в современном английском языке является достаточно продуктивным. Обосновано, что рассмотренные продуктивные префиксальные и суффиксальные средства образования англоязычных терминов с образным компонентом отражают антропные характеристики человека, а также отображают тенденцию семантической рестрикции новообразованных лексических единиц.

Ключевые слова: префикс, суффикс, аффиксоид, англоязычный компьютерный термин.

Lazebna N. V. Productive Affixal Means of English Computer Terminological Units with a Figurative Component in Their Meaning.

The article deals with productive affixal means of English computer terminological units with a figurative component in their meaning. The usage of prefixes and suffixes in the modern English is effective. The abovementioned productive derivational means of the word-formation convey anthropic features of an individual in the English computer textual space. Semantic restriction of newly coined terminological units is reflected by means of productive derivational prefixes and suffixes, which are considered in the article.

Key words: prefix, suffix, affixoid, English computer terminological unit.